

DR

SPROGPOLITIK FOR DR

**SPROGG
BEVARENER
SPROGG
FORNYER**

Indledning

Som Danmarks største mediehus og udbyder af public service-ydelser har DR altid været en vigtig normsættende faktor for dansk sprogbrug, både i rollen som sprogbevarer og som sprogfornyer. Hver gang DR's medarbejdere formulerer sig på skrift eller i tale i radio, TV eller på nettet, sker det med hele Danmarks befolkning som potentiel målgruppe. Det er et privilegium, der samtidig indebærer et ansvar, som DR er sig bevidst.

Netop ønsket om at øge den sproglige bevidsthed både internt og blandt DR's brugere er den afgørende motivation for formuleringen af en DR-sprogpolitik.

DR's ansvar i forhold til dansk sprog og kultur indgår allerede i dag som et element i DR's public service-kontrakt med Kulturministeriet, ligesom det er beskrevet i DR's programetik. Når det alligevel er væsentligt med et skærpet fokus på sproget netop nu, skal det ses i lyset af en række lignende initiativer, der lanceres nationalt og

internationalt i disse år. De tager alle udgangspunkt i de spændende udfordringer, som globaliseringen stiller også på det sproglige område.

At sprog konstant forandrer sig, er alle på det rene med. Det nye er, at sproget påvirkes anderledes i dag end for blot få årtier siden. De mange sproginitiativer kan derfor tolkes som et ønske om at udøve en slags rettidig omhu baseret på kærlighed til de værdier, der findes indvævet i et stærkt og funktionsdygtigt modersmål i form af identitet, tradition og historie.

I Kulturministeriets sprogudvalgs rapport Sprog til tiden (2008) hedder det for eksempel under overskriften 'Glæde ved sproget':
"Overordnet set kan en indsats for det danske sprogs trivsel over for globaliseringens udfordring kun virke, hvis den betragtes som en værdipolitisk indsats, der samler positiv opmærksomhed om dansk sprogs værdier og kvaliteter i alle de forskellige funktioner, det har for

os. Man kan bedst opmuntre til positiv værdsættelse ved at udvise den”.

I vore nabolande har det værdipolitiske sprogarbejde på medieområdet været i gang længe:

I Norge har NRK vedtaget en sprogpolitik, der lægger vægt på sprogets funktionalitet, og som samtidig opfordrer til en øget brug af dialekter på de landsdækkende kanaler. At høre hinandens dialekter øger den indbyrdes forståelse, mens dialekternes tidligere fravær i medierne kan have bidraget til en oplevelse af statustab blandt de dialekttalende, der på længere sigt kan føre til dialekternes forsvinden, lyder vurderingen.

I Sverige opstod den såkaldte Mediespraksgruppe spontant ved landets indtræden i EU i 1993. Gruppen består af repræsentanter fra alle Sveriges større aviser og elektroniske medier samt det

svenske sprognævn. Den står blandt andet bag en omfangsrig net-tjeneste, hvor der gives gode råd om alt fra udtalen på udenlandske statsoverhoveder til måder at undgå kildeafsmitning. Samarbejdet er frivilligt, men vurderingen er, at journalisterne på de involverede medievirksomheder så vidt muligt følger de vejledende råd.

I det traditionsbevidste England har BBC ikke overraskende haft en udtale-afdeling, *The Pronunciation-unit*, siden 1926. BBC News har sin egen omfattende *styleguide*, hvor det blandt andet slås fast, at et godt sprog er en lige så uomgængelig forudsætning for god journalistik som den gode historie.

Disse eksempler har alle tjent som inspiration for nedenstående forslag, men ellers er det særligt tre sprogpoltiske udspil, vi har forholdt os til.

Kulturministeriets rapport *Sprog til tiden* er allerede nævnt. Den er

kulminationen på et flerårigt udvalgsarbejde, der er mundet ud i et øjebliksbillede af sprogtilstanden i Danmark netop nu.

Den nordiske sprogdeklaration, som Sprog til tiden i vidt omfang støtter sig til, blev i 2006 underskrevet af de nordiske undervisningsministre, i Danmarks tilfælde af videnskabsministeren. Målet heri er at sikre regionens hovedsprog, styrke sprogforståelsen nabolandene imellem samt at give skandinaver kendskab til mindst to fremmedsprog. Overordnet er ambitionen at gøre Norden til en global foregangsregion, når det gælder sprogkundskaber og indsigt i sprogets funktioner.

Endelig er der EU-kommissionens sprogstrategi, der slår lignende toner an. Under overskriften *Fælles gennem forskellighed* lægger rapporten op til både at bevare den sproglige mangfoldighed i EU og at sikre en styrket indsats under overskriften 'et modersmål, to fremmedsprog'.

Alt i alt kan vi konstatere, at globaliseringens ensretning mod engelsk som eneste fremmedsprog for rigtig mange og som altdominerende eksportør af låneord er blevet set som en anledning til at gøre op med sprogligt mindreværd og til at intensivere dyrkelsen af de øvrige europæiske sprog.

Når det gælder det danske sprog, dansk litteratur og kultur, tager DR meget gerne opgaven på sig. DR's sprogpolitik tager udgangspunkt i, at glæde ved sproget begynder med bevidstheden om sprogets betydning og værdien af et velfungerende sprog.

1 **Klart og forståeligt sprog - sprogets funktionalitet**

Man skal kunne forstå, hvad der bliver sagt og skrevet i DR's programmer og på DR's netsider

DR har en afgørende forpligtelse til generelt i sin udsendelsesvirksomhed at anvende et sprog, der kan forstås på

tværs af kulturelle og sociale skel. Navnlig når det gælder DR's egne medarbejdere, bør kravet til et ortografisk og grammatisk korrekt dansk med omhu for diktion, udtale og vokalfarve være højt.

En sjusket sprogbrug har en negativt afsmittende virkning på den indholdsmæssige troværdighed. Men nok så vigtigt vil DR påtage sig et medansvar for den samfundsopgave, der består i at gøre nye og utrænede brugere af det danske sprog, fx børn og indvandrere, til aktive og kompetente sprogbrugere. Derfor er stavelseskanibalisme, forkert vokalfarve og mudrede konsonanter ikke kun et problem i forhold til de af landets læserbrevsskribenter, der interesserer sig for sprogbrugen i DR.

Den tidligere tyske leder af Goethe-instituttet i København, Christoph Bartmann, beskrev engang danskerne som det folk, der altid siger "Hva' siger du?" til hinanden. I DR's programmer skal det danske sprog kunne forstås uden supplerende undertekster.

Kvalitet og mangfoldighed

DR tilstræber den højest mulige sproglige kvalitet uanset genre og programtyper

Der er forskel på sprogbrugen i flowradio på P3 og en tv-avis på DR1. Men uanset programtype og -koncept er det muligt at formulere kriterier for programmets sprogkvalitet og dermed at skærpe bevidstheden om de valg, vi træffer. DR's syv overordnede kvalitetsbegreber fra 2005 kan for eksempel også indgå i forbindelse med sprogefterkritik.

Et kedeligt og uinspireret sprog er en dårlig oplevelse uanset målgruppe, ligesom et korrekt sprog ikke behøver at være et rigt sprog. Et sprog, der ikke er afstemt målgruppen, er til gengæld et uhensigtsmæssigt sprog. Sproglig kvalitet afhænger altså af sammenhængen, og DR vil derfor arbejde med en bred vifte af kriterier alt efter medie og programtype.

Også sprogkurser vil blive målrettet programtype og sammenhæng, mens kreativ sprogudvikling og sprogefterkritik på redaktionerne styrkes gennem et korps af særligt sprogansvarlige, også kaldet sprogambassadører.

DR skal afspejle det sprog, der tales i det omkringliggende samfund med dets dialekter, sociolekter, accent osv., det vil sige det danske sprog i hele dets mangfoldighed. Alt sammen under hensyn til den almene forståelighed.

Et særligt indsatsområde er de danske dialekter, der ifølge fagkunds-kaben er i fare for at uddø i Danmark. DR vil derfor tilskynde til, at dialekterne kan høres i radio og tv, også i landsdækkende udsendelser og i brede programtyper. Som en særlig markering af glæden ved det danske sprogs mangfoldighed ønsker DR at fejre en årlig dialektdag med tiltag på alle platforme.

3 **Troværdighed og gennemsigtighed**

Troværdighed er en absolut kerneværdi for DR, midlet hedder sproglig gennemsigtighed

DR skal "styrke borgernes handleevne i et demokratisk samfund", hedder det som noget af det første i DR's public service-kontrakt. I en sproglig sammenhæng betyder det, at DR påtager sig at gøre også svært stof tilgængeligt for alle. Væsentlighedskriteriet må aldrig sættes ud af kraft på grund af et emnes kompleksitet. Alle har således en demokratisk ret til at blive informeret om eksempelvis klimamodeller, nationaløkonomi og EU i et klart sprog og en forståelig form.

DR skal endvidere sikre sproglig gennemsigtighed, når det gælder farvning og manipulation i form af fx *newspeak* (nysprog), sproglig tomgang og udenomssnak. Vi skal have høje standarder for objektivitet og samtidig være bevidste om kildeafsmitning.

Hedder det for eksempel "fattige" eller "lavindkomstgrupper", "Muhammedkrise" eller "karikaturkrise"?

En anden sproglig smittekilde er sprogtonen i kommercielle reklamer. Når vi i billede og tekst fortæller, at vi som de eneste går imod nyhedsstrømmen, eller lover, at en koncert vil hensætte lytteren i en helt bestemt stemning, skal vi være opmærksomme på, hvor mange omgange vi kan dreje hurraskruen, uden at DR's brand mister troværdighed i brugernes bevidsthed.

4 **Det skrevne sprog**

DR vil forbedre retskrivningen og arbejde for den gode oversættelse

DR forbindes som oftest med lyd og billeder. Men DR producerer også nogle af de mest læste tekster herhjemme: Tekst-tv, dr.dk og ikke mindst grafik, såkaldte kgn'er, og undertekster på tv. Dette stiller høje krav til retskrivningen, også selv om mange tekster bliver til

under stort tidspres.

DR vil derfor øge den systematiske brug af korrektur og vil endvidere udbyde retskrivningskurser til medarbejdere efter behov. Dette sker af hensyn til DR's troværdighed, og for at sikre brugernes udelte opmærksomhed på det indhold, vi ønsker at formidle.

DR ønsker i de kommende år at sætte fokus på god oversættelse. DR's afdeling for tekst og versionering har taget initiativ til en debat, der inkluderer DR's eksterne translatører. Gennem udveksling af erfaringer og meninger er målet at løfte oversættelsernes generelle kvalitetsniveau.

Endelig er DR ifølge Kulturministeriet forpligtiget til at følge reglerne for dansk retskrivning. DR har derfor til hensigt løbende at konsultere Dansk Sprognævn for gennem dialog at holde sig orienteret om, hvad det betyder for DR's programvirksomhed.

Det nordiske sprogfællesskab

DR ønsker at bidrage aktivt til fremme af det nordiske sprogfællesskab

Er det danske sprog ikke for alvor truet, så er det til gengæld ved at være sidste udkald for det nordiske sprogfællesskab. Sådan lød i hvert fald udmeldingen fra et enigt kultur- og undervisningsudvalg i Nordisk Råd den 23. september 2008.

Mange unge i Norden vælger at tale engelsk sammen, da kendskabet til sprogene i broderlandene er for nedadgående. Med landenes lange fælles historie er dette ikke kun et sprogligt, men også et kulturelt tab. Samtidig er udviklingen paradoksal, når man sammenholder den med integrationsudviklingen på arbejdsmarkedet i Øresundsregionen.

At vende sprogudviklingen i Norden kræver en indsats på flere fronter, ikke mindst undervisningsmæssigt, men DR bør påtage sig

et medansvar. De nordiske landes sprog og kultur skal fylde mere i programfladen, end de gør i dag, og internordiske samproduktioner bør udbredes til flere områder end B&U og DR Drama.

I DR's produktion findes der eksempler på, at DR-medarbejdere interviewer nordmænd på engelsk. Det bør ikke forekomme, med mindre det er redaktionelt begrundet.

6 **Det europæiske sprogfællesskab**

DR vil arbejde for at styrke kendskabet til europæisk kultur og til de europæiske sprog

Ude af øje, ude af sind. Ordsproget synes også at gælde interessen for fremmedsprog i Danmark. I hvert fald oplever gymnasier og højere læreanstalter et drastisk fald i interessen for at lære fransk og tysk i en tid, hvor disse landes sprog og kultur er blevet mindre synlige i DR's programflade.

Det er et kulturelt tab, men kan på længere sigt også føre til et økonomisk tab. Der har det seneste år været afholdt flere konferencer på bl.a. Copenhagen Business School (CBS), hvor eksporterhvervene har udtrykt bekymring for en fremtid uden dansk arbejdskraft med sproglige kompetencer på andre sprog end engelsk. Skal man begå sig på et marked, er det en indlysende fordel at have et grundigt kendskab til både sproget og kulturen.

DR vil arbejde for at udvide kendskabet til Europa, europæisk kultur og de europæiske sprog og tilskynde til, at de europæiske sprog bliver hørt på alle platforme.

7

Litteratur og drama

Litteraturen fornyer sproget og giver oplevelser

Litteraturens rolle er et fast element i enhver sprogpolitik. I Sprog til tiden hedder det fx.: "Litteraturen er sprogets kunst, og dansk

litteratur er det danske sprogs kunst. Fremmer vi livsmulighederne for den, fremmer vi dansk sprogs overlevelse”.

Litteratur er sprogbevarende. Så når vi holder den klassiske litteratur og diskussionen om den levende, holder vi også vores viden om den tids sprog og dermed vores viden om vores egen kultur og historie levende.

Litteraturen er imidlertid også med til at forny sproget. I den forbindelse er det vigtigt at pege på, at vore dages litteratur og dramatik afspejler hele samfundets sprogkultur og mange sociolekter. Ydermere indgår litteraturen i dag i dialog med nye medier under overskrifter som mediekonvergens og digital litteratur, ligesom den er en vigtig medspiller i ny scenisk kunst, billedkunst, street art osv.

Hvad enten litteraturen er gammel eller klassisk, ny eller tværmedial,

og hvad enten vi taler om skønlitteratur eller faglitteratur, kan den både underholde og give oplevelser, formidle ny viden og skabe erkendelse. Det forudsætter, at den formidles i en levende og engageret form.

Den opgave vil DR fortsat påtage sig dels gennem allerede eksisterende programmer og programtyper, litteraturpriser osv., dels i form af nye, konkrete programinitiativer med fokus på dansk og udenlandsk litteratur.

”DR skal berige dansk kulturliv med originalt indhold”, hedder det i public service-kontrakten. DR har en særlig forpligtelse til at nytænke kunstneriske genrer, der er blevet til i et symbiotisk forhold til de elektroniske medier, og hvor DR har stolte traditioner. DR vil derfor vedblive med at producere dansk radio- og tv-dramatik, litteraturoplæsninger og lyd-monterede digte mv.

Endvidere finder DR det vigtigt at formidle glæden ved sprog og litteratur også på de brede formater, så vi ikke udelukker nogle af DR's brugere som potentiel målgruppe og dermed skaber social slagside.

8 **Børn og unge**

DR vil slippe kreativiteten løs og gøre sproget til en legeplads for børn og unge

Børn og unge har hjemme i flere sprogkulturer. De skifter dagligt fra skolens og lærebøgernes pædagogiske sprog til sms'ens og chattens korte beskeder, videre til film- og musikkulturen og til computerspillets universer med engelsk dominans. Og derfra igen til sportsklubbens og fritidsinteressernes fagjargon.

Børn og unge skal kunne møde deres egen sprogkultur og egne sprognormer på DR's programflade og på nettet, også i former, der kan virke fremmed på andre. Men det er lige så vigtigt, at

de ikke føler sig usikre og orienteringsløse uden for fritidslivets informationsteknologi og underholdningskultur.

På DR's programflade skal der derfor findes et bredt udsnit af programmer om almenkulturelle emner formidlet til målgruppen i et varieret, klart og udtryksfuldt sprog. Der skal desuden findes programmer, der udvikler børns og unges viden om sproget og dets historie og skaber oplevelser med sproget, herunder det litterære sprog.

Et særligt indsatsområde er udviklingen af tv- og radioprogrammer inden for området *edutainment*, eller på dansk: *leg og lær*.

9 **Åbenhed og dialog**

DR skal være en aktiv medspiller i den offentlige debat om dansk sprog og kultur, også om sproget i DR

Som public service-virksomhed har DR en særlig forpligtelse til at forholde sig åben og lyttende til sine brugere. Det gælder også i forhold til diskussionen om sprogbrugen i DR, og hvad enten det drejer sig om konstruktive forslag, ros eller kritik.

DR's Lyttere og seere har i dag adgang til deres egen redaktør (Lytternes og seernes redaktør), ligesom de kan vælge at henvende sig direkte til redaktionerne.

Fremover har sprogredaktøren og de enkelte redaktioners sprogambassadører imidlertid et særligt ansvar, når det gælder henvendelser vedrørende sproget i DR's programvirksomhed og på nettet.

Sprogredaktøren skal desuden formidle DR's sprogarbejde via dr.dk og sikre en kvalificeret dialog med brugerne i et debatforum, som man vil kunne finde på DR's sprogside, når den bliver gjort offentligt

tilgængelig. Her vil DR også invitere forfattere, journalister og fagfolk til løbende at komme med indlæg om sprog og journalistik.

DR ønsker at være en synlig og aktiv medspiller på alle sprogplatforme i Danmark. DR vil derfor invitere til samarbejde med biblioteker, universiteter, skolevæsenet, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Dansk Sprognævn osv. om bl.a. udstillinger, symposier, forskning, konkurrencer og publikationer. DR vil ligeledes gøre konferencen "Sprog på spring", der blev gennemført første gang i 2008, til en årligt tilbagevendende begivenhed.

DR vil i henhold til DR's public service-kontrakt gøre sine programarkiver "tilgængelige for befolkningen og forskermiljøerne". Perspektiverne i forskning i sprogbrug i DR gennem tiderne er omfattende.

DR vil undersøge mulighederne for udvikling af nye sprog- og

litteraturprogrammer i samarbejde med det danske filmmiljø, herunder Det danske Filminstitut, og endelig vil DR selv understøtte sprogindsatsen ved udgivelse af bøger og digitale produkter gennem DR's eget forlag og eksterne forlagsvirksomheder.

DR, februar 2009

